

EKONOMİNİN *ve* EMEĞİN NABZI

Mayıs 2025 / Sayı 11

Editör: Prof. Dr. Mustafa Durmuş

**Cumartesi Akdî,
Pazar Resmi Tatil
Olsun**

TEZ-KOOP-İŞ SENDİKASI

**KAMU ÇERÇEVE PROTOKOLÜ
TALEPLERİNİZ EKSİKSİZ VE
BİR AN ÖNCE KABUL EDİLSİN!
TEZ-KOOP-İŞ SENDİKASI**

- Kamu Çerçeve Protokolü
- Enflasyon Emekçinin ve Emeklinin Ekmegini Küçültmeye Devam Ediyor!
- Devlet Bütçesi Yama Tutmuyor!
- İşsizlik Nasıl Düşüyor?
- Türkiye’de Lüks Tüketimin Önlenemeyen Yükselişi
- Türkiye’de İnsanlar Neden Mutsuz?

TEZ-KOOP-İŞ SENDİKASI

Türkiye Ticaret, Kooperatif, Eğitim, Büro ve Güzel Sanatlar İşçileri Sendikası

Kamu Çerçeve Protokolü

600 bini aşkın kamu işçisinin iki yıl süresince hangi koşullarda çalışıp yaşayacağını belirleyecek olan Kamu Toplu İş Sözleşmeleri Çerçeve Anlaşma Protokolü halen imzalanmadı.

Ekonominin ve Emeğin Nabızı Bülteni, ekonomik ve sosyal politikalar ile göstergelerin işçi sınıfı için ne anlama geldiğini değerlendirmeye devam ediyor. Bu sayıda da enflasyon, faiz, bütçe açığı göstergelerini tartışıyor; bir ucunda hızla derinleşen yoksulluk diğer ucunda ise artan lüks tüketimle karakterize olan iki kutuplu bir Türkiye'yi gözler önüne seriyoruz.

Bu tabloda sayıları 600 bini aşan kamu işçileri, aileleri ile birlikte eksenin yoksulluk tarafında yer alıyor. Son yirmi yıldır asgari ücretin iki katına giremeyen; yoksulluk sınırının binlerce lira altında kalan ücretleriyle geçinmeye çalışan kamu işçilerini ilgilendiren Kamu Toplu İş Sözleşmeleri Çerçeve Anlaşma Protokolü süreci ise işletilmiyor.

Üyelerden işyeri sendika temsilcilerine, temsilcilerden sendika şubelerine, şubelerden sendika genel merkezlerine ve buradan da konfederasyonlara iletilen talepler neticesinde hazırlanan teklif, şubat ayında işveren tarafına sunulmuştu. Ancak aradan geçen üç ayda, ülkenin en büyük işvereni konumundaki devleti temsil eden TÜHİS, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile hükümet sessizliğini korumaya devam ediyor. Pazarlık masasında ücret ve diğer mali haklara ilişkin söz söylemekten kaçınıyor. Bu koşullar altında protokol hemen imzalanırsa dahi üç yüzü aşkın kamu işyerinde işyeri bazlı sözleşmelerin imzalanmasının üç ayı geçeceği anlaşılıyor. Dolayısıyla kamu işçilerinin geriye dönük haklarını alarak toplu iş sözleşmelerine kavuşmasının eylül-ekim aylarını bulacağı öngörülmüyor.

Kamu işçilerinin taleplerini yansıtan teklifte neler var?

TÜRK-İŞ ve Hak-İş tarafından sunulan ortak teklif;

- *Günlük brüt çıplak ücretin 1.800,00 TL'ye çekilerek ilk altı ay için %50 oranında zam yapılması,*
- *Haftalık çalışma süresinin 40 saat olması,*
- *Cumartesi günlerinin akdi tatil kabul edilmesi,*
- *Çalışılan her tam yıl için 35 günlük ücret tutarında kıdem tazminatı ödenmesi,*
- *696 sayılı KHK ile kadroya geçen işçilerin özlük haklarını sınırlandıran hükümlerin ortadan kaldırılması,*
- *İşçiler üzerindeki ağır gelir vergisi yükünün hafifletilmesine yönelik olarak %15'lik vergi dilimini aşan kısmın işveren tarafından ödenmesi gibi makul ve yaşamsal talepler içeriyor.*

Gerçek enflasyonun %80'lere ulaştığı, alım gücünün hızla düştüğü bir ekonomik ortamda, yılın dört ayı vergi ödemek için çalışan kamu işçileri, çoktandır anlamını yitirmiş bulunan 2024 yılı ücretleriyle yaşam mücadelesi vermeye devam ediyor. Pazarlık masasındaki sessizlik karşısında sosyal medyadan Bakanlık önüne taşan kamu işçileri, temel taleplerinin Çerçeve Anlaşma Protokolünün bir an önce imzalanması olduğunu; ancak bu imzalar atılırken, Konfederasyonların kamu işçisinin taleplerini içeren teklifinin esas alınması gerektiğini ısrarla dile getiriyor.

Tez-Koop-İş Sendikası'nın çağrısıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı önünde yapılan basın açıklaması da kamu işçisinin taleplerinin pazarlık masasından alanlara taşınmasını; masada müzakereden kaçınıldığı ölçüde sokakların mücadele alanına çevrileceğinin ve grev yasaklarına karşı direnişe geçileceğinin anlaşılmasını sağladı. Basın açıklamasına Tez-Koop-İş Sendikası üyeleriyle birlikte diğer sendikaların üyeleri de katıldı.

Kamu İşçisinin Gecikmiş Hakları Bir An Önce Teslim Edilmeli;

Kamu Toplu İş Sözleşmeleri Çerçeve Anlaşma Protokolü İmzalanmalıdır!

Sayı: 11/ Mayıs 2025

Tez-Koop-İş Sendikası Süreli Yayın Organı

Tez-Koop-İş Adına Sahibi:

Haydar Özdemiroğlu

(Genel Başkan)

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Çağdaş Duyar

(Tez-Koop-İş Sendikası

Genel Örgütlenme Sekreteri)

Editör:

Mustafa Durmuş

Yayın Hazırlığı ve Düzenleme:

Genel Eğitim Sekreterliği

Yasal Haklar: Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve tasarım unsurlarının bir bölümü veya tamamı (elektronik ortamda çoğaltmak da dahil) alıntının kaynağı belirtilerek yapılabilir. Yazılardaki görüşler yazarlarına aittir ve sendika tüzel kişiliğini hiçbir biçimde bağlamaz. Dergiye iletilen yazı, belge, fotoğraf, karikatür gibi ürünler geri gönderilemez.

Yönetim Yeri ve İletişim Adresleri:

Tez-Koop-İş Sendikası Genel Merkezi

Mebusevleri, İller Caddesi No:7

06580 Tandoğan- Ankara

Tel: 0312 213 34 44 • **Faks:** 0312 213 34 30

İnternet: www.tezkoopis.org

Elektronik posta:

sendika@tezkoopis.org

x.com/tezkoopisndk

www.facebook.com/tezkoopisndk

www.instagram.com/tezkoopis/

www.youtube.com/@sendikatezkoopis

Baskı Tarihi: Nisan 2025

Baskı: Önka Matbaacılık

Zübeyde Hanım Mah. Sebze bahçeleri Cad.

No: 80/32 Altındağ/Ankara

Tel: 0312 384 26 85 onkamatbaa@gmail.com

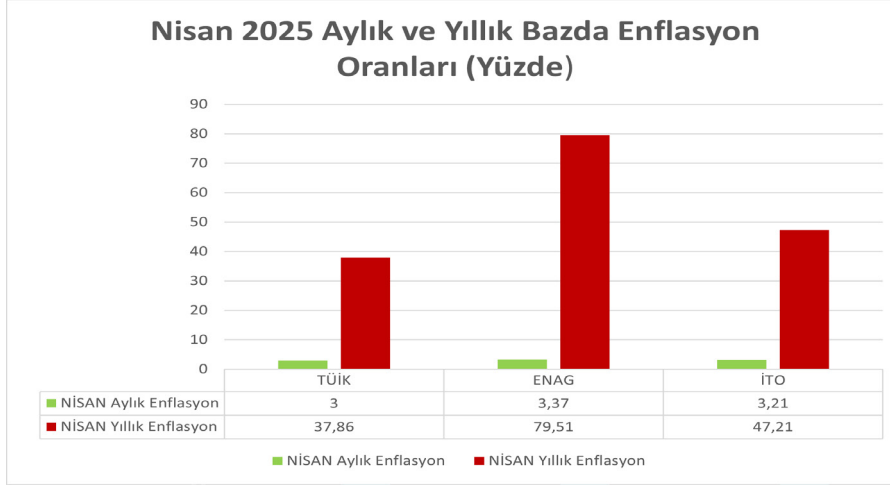
Yayın türü: Tez-Koop-İş dergisinin ekidir.

Aylık Yaygın Süreli Yayın

ISSN: 2630-5666

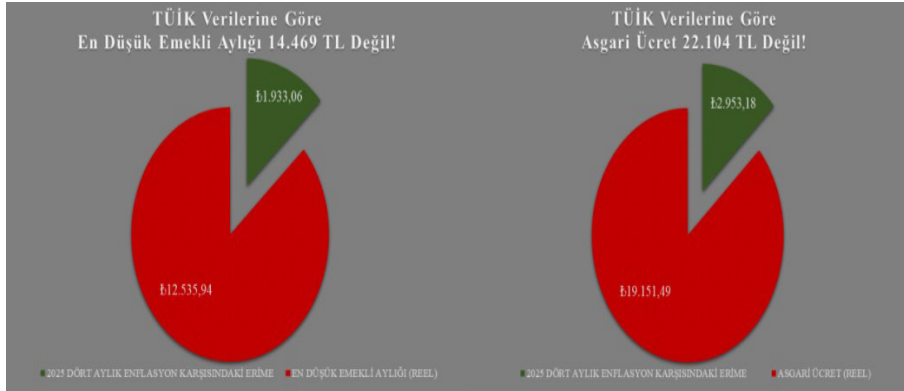
Enflasyon Emekçinin ve Emeklinin Ekmeğini Küçültmeye Devam Ediyor!

TÜİK, ENAG ve İTO tarafından hesaplanan aylık ve yıllık enflasyon oranları arasındaki fark sürüyor. TÜİK'in yıllık enflasyonu %37,86 iken bu oran ENAG'ın hesaplamalarında %79,51'e çıkıyor.

TÜİK tarafından bir önceki yılın Aralık ayına göre enflasyon %13,36 olarak açıklandı. Bir başka deyişle dört aylık enflasyon %13,36 oranında gerçekleşti.

Bu veriler, 14.469 TL olarak belirlenen en düşük emekli aylığının nisan ayı itibarıyla 1.933 TL'sinin eridiğini; en düşük reel emekli aylığının 12.535 TL'ye düştüğünü gösteriyor. Benzer şekilde asgari ücret de enflasyon karşısında 2.953 TL eriyerek 19.151 TL'ye geriledi:

Üstelik TÜİK'in gerçeği yansıtmayan enflasyon oranları dikkate alındığında yukarıdaki grafiklerde görüldenden daha büyük bir payın enflasyon tarafından kemirildiğini söylemek mümkün.

Dolayısıyla Türkiye'de enflasyon rakamları emekğin değersizleştirilmesinin, ücretli sınıfların yoksullaştırılmasının ve toplumsal eşitsizliğin yeniden üretiminin bir göstergesi olmaya devam ediyor.

Diğer yandan TÜİK'in açıkladığı enflasyon oranı ile hane halkı enflasyon beklentileri arasındaki fark da sürüyor. BETAM'ın araştırmasına göre ma-

yıs ayında hane halkı enflasyon beklentisi, 2025 yılı ocak ayına kıyasla %2,4 oranında artarak %61 oldu. Bu oran yoksulluğun kadınlaşmasına koşut olarak erkeklerde %58,8 iken kadınlarda %64,7. Enflasyon beklentisi asgari ücretin altında aylıklara mahkûm edilen emeklilik çağındaki nüfus (% 64,7) ile iş arayan işsizler (%69,7) arasında çok daha yüksek. (Gökhan Şahin Güneş, "İşsiz ve İş Arayanların Enflasyon Beklentisinde Hızlı Yükseliş", Hane halkı Enflasyon Beklentileri: Mayıs 2025, BETAM, 22 Mayıs 2025). MB ise yılbaşında %21 olarak açıklayıp şubat ayında %24'e çıkardığı tahminini sabit tutsa da piyasa katılımcılarının yıllık enflasyona ilişkin beklentileri % 25,1 düzeyinde iken, reel sektörün beklentileri % 41,0 ve hane halkının beklentileri % 59,9 seviyesinde gerçekleşti. (Merkez Bankası Piyasa Katılımcıları Anketi, Mayıs 2025).

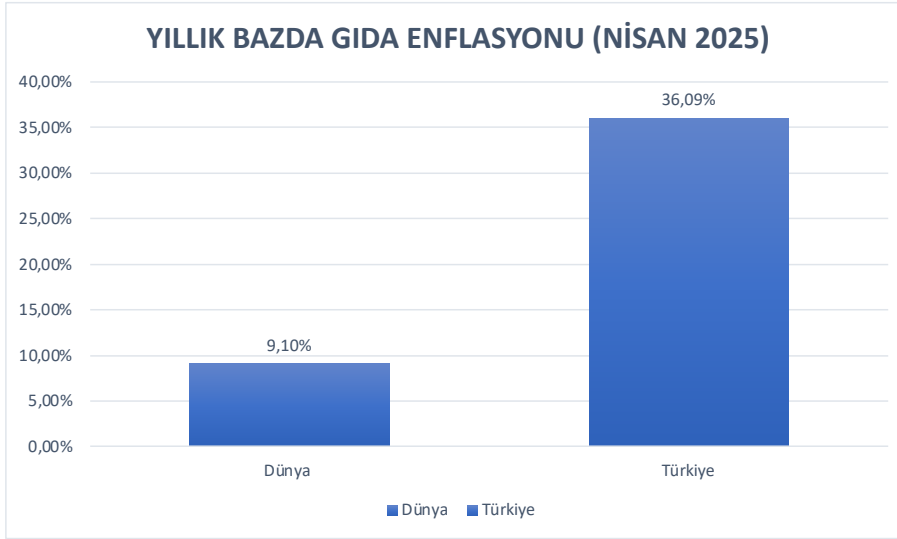
Dünyada birinciyiz: Gıda enflasyonu buzdolaplarımızı boşaltıyor!

Nisan ayında gıda ve alkolsüz içeceklerde, **TÜİK'e göre** yıllık enflasyon %36,09; aylık enflasyon %2,01; **ENAG'a göre** ise aylık enflasyon %5,38 oldu.

TÜİK ile bağımsız araştırma kurumlarının verileri arasında fark sürerken, TÜİK'in kendi verileri içindeki tutarsızlık da sürüyor. Merkez Bankası, nisan ayında taze meyve (%19,84), kırmızı et (%5,92) ve yumurta (%7,19) kalemlerindeki yüksek artışa karşın, sebze fiyatlarında gerçekleşen düzeltme (% -17,32) kaynaklı olarak TÜİK tarafından %2,01 olarak açıklanan aylık gıda enflasyonunun ılımlı sey-

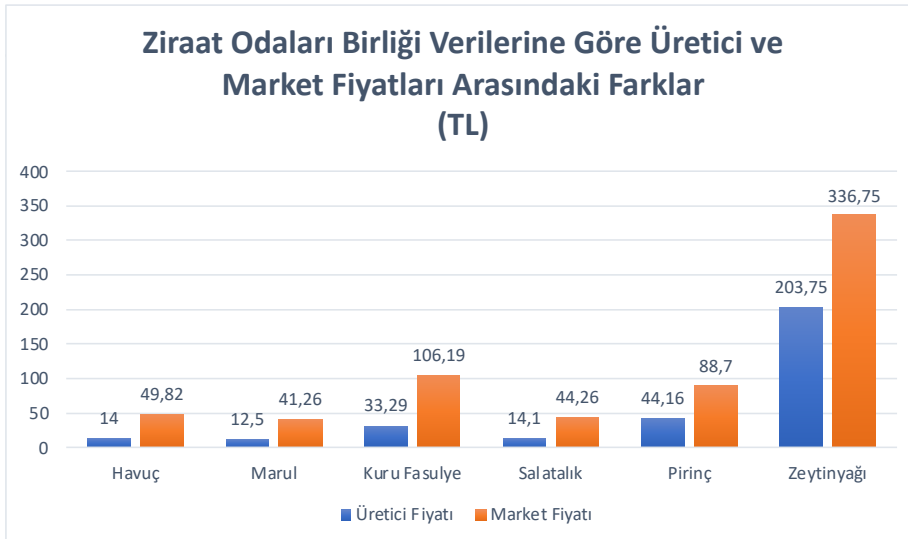
rettiğini ileri sürse de aynı dönemde patatesin enflasyonu %15,5; marulun enflasyonu % 17,2; havucun enflasyonu % 27,8 ve karnabaharın enflasyonu %43,3 oldu. (<https://www.ekonomim.com/ekonomi/tcmb-enflasyonun-ana-egiliminin-nisan-ayinda-yukseldigi-izlenmistir-haberi-816577>) (<https://www.tzob.org.tr/nisan-ayi-uretici-market-fiyat-degisimi/>) Kısaca TÜİK'in enflasyonu ile pazarın enflasyonu birbirini tutmuyor.

Diğer yandan düşük gösterilen resmi gıda enflasyonu dahi dünyada birinci sırada yer almamızı engelleyemiyor. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından derlenen, tahıllar, yağlı tohumlar, süt ürünleri, et ve şeker fiyatlarındaki aylık değişimleri izleyen Dünya Gıda Fiyatları Endeksi nisan ayında 128,3 olarak açıklandı. Bir önceki yılın Nisan ayında bu oran 119,2 idi. Dolayısıyla dünya genelinde yıllık gıda enflasyonu %9,1 iken aynı dönemde Türkiye'de gıda fiyatlarının yıllık bazda %36,1 arttığı göz önüne alındığında aradaki farkın %27'ye yaklaştığı görülüyor.

<https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/>

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tuketici-Fiyat-Endeksi-Nisan-2025-54179>

<https://www.tzob.org.tr/nisan-ayi-uretici-market-fiyat-degisimi/>

Nisan ayında havuç 3,6 kat, marul 3,3 kat, kuru soğan, kuru fasulye ve nohut 3,2 kat fazlaya satıldı.

Bu tablodan açıkça görüldüğü üzere Türkiye'de kazanan ne üretici ne de tüketici! Kazanan zincir marketler ve aracılar.

Marketler Arasındaki Fiyat Farkı Sürüyor!

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı ve Merkez Bankası tarafından oluşturulan, teknik altyapısını ise TÜBİTAK'ın hazırladığı marketfiyatları.org sitesinde, zincir marketlerin fiyat verileri yer alıyor. Sitedeki verilerde aynı cins ürünlerde marketler arası fiyat farkının %100'ü bulunduğu görülüyor.

Enflasyonla Mücadele Adı Altında Yürütülen Sıkı Para Politikası Emekçinin Boğazını Sıkıyor!

19 Mart operasyonunun ardından piyasalara hâkim olan güvensizlik, tahvil faizlerinin hızla yükselmesi, TCMB tarafından politika faizinin 350 baz puan artırılarak %46 olarak belirlenmesi mevduat ve kredi faizlerini yükseltti:

Bankaların tüm vadelerdeki mevduata uyguladıkları ortalama yıllık faiz 14 Mart – 16 Mayıs arasında 8,6 puan artarak %56,85'e çıktı. Bankalar, ihtiyaç kredisinin faizini 10,79 puan artırarak %73,52'ye yükselttiler. İhtiyaç, taşıt ve konut kredilerinden oluşan bütün bireysel kredilerin ortalama faizi ise 9,37 puanlık artışla %70 oldu. Türk lirası cinsinden ticari kredilerin faizi bu süreçte 3,66 puan artarak %58,86'ya çıktı. İki yıl vadeli devlet tahvilinin yıllık faizi ikincil piyasada 19 Mart öncesine göre 8,08 puan artarak 16 Mayıs itibarıyla %45,11 oldu. Hazinesin beş yıl vadeli dış borçlanma kağıtlarının (Eurobond) faizi ise %6,92 olarak gerçekleşti. Bir süredir 240-250 puan arasında seyreden Türkiye'nin risk priminde (CDS) ise 19 Mart

operasyonunun etkisiyle 33,29 puan artış yaşandı (CHP TBMM Grubu Haftalık Ekonomi Notu, 25 Mayıs 2025).

Hükümetin “istikrar” politikaları, bir kısım sermayenin beklentilerine hizmet ederken, emekçi sınıflar için daha pahalı bir hayat ve daha güvencesiz bir geleceğe birkaç adım daha atılmış oldu. Yüksek faizin tüketici kredilerini ulaşılmaz hale getirmesi, ancak borçlanarak ulaşılabilen en yaşamsal ihtiyaçların artık borçla bile karşılanamayacak duruma gelmesi, reel ücretlerin baskılanması emekçilere dönük ağır bir yoksullaştırma

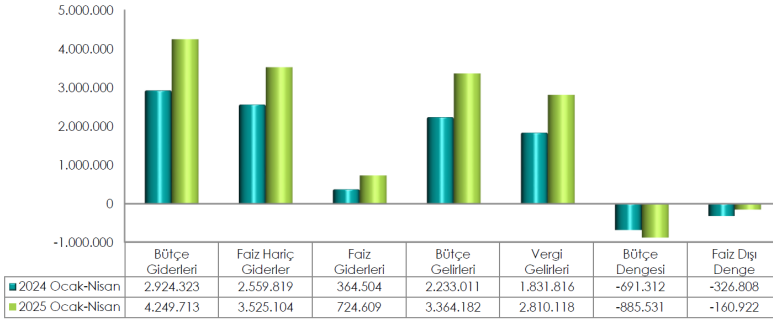
programı anlamı taşıyor. Milyonların enflasyonun ağırlığı altında ezildiği ve yaşamını borçlanarak idame ettirdiği bir ülkede borçlanmanın giderek daha pahalı hale gelmesiyle hayatta kalmanın bedeli ağırlaşıyor.

Ücret Pazarlığı Değil Sınıf Sendikacılığı!

Verilerin bizlere gösterdiği şudur: Yapılan toplu iş sözleşmeleri ne kadar gelişkin ekonomik haklar içerse de yüksek enflasyon karşısında kazanılmış haklarımız anlamını yitiriyor. Böyle bir ekonomik ortamda, borçlanarak hayatta kalmaya çalışan emekçiler, borçlanmanın da daha pahalı hale gelmesiyle sistematik olarak yoksullaşmaya devam ediyor. Dolayısıyla sendikaların yalnızca ücret pazarlığı yapmakla kalmayıp, kamusal denetim, fiyat istikrarı ve gıda güvenliği savunucuları olması gerekiyor. Emekçi sınıfların düşük ücretlere mahkûm edildiği; yüksek enflasyon karşısında yeniden yoksullaştırıldığı bu dönemde, örgütlü emeğin siyasal tercihlerle belirlenen yeniden bölüşüm politikaları ile de mücadele etme zorunluluğu; bir başka deyişle sınıf sendikacılığı yapmanın gereği bir kez daha ortaya çıkıyor.

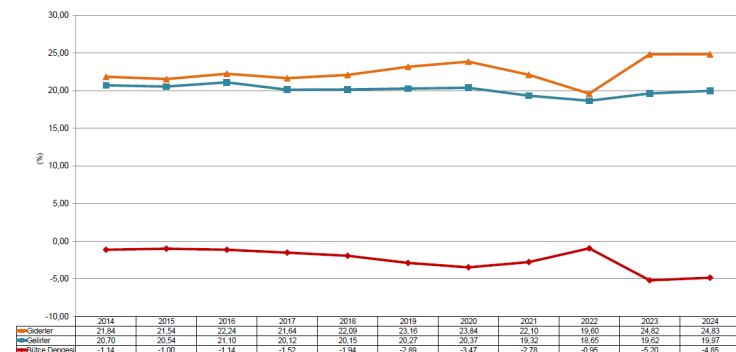
Devlet Bütçesi Yama Tutmuyor!

Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri
(Milyon TL)

2025 yılı Ocak-Nisan döneminde Merkezi Yönetim Bütçe (MYB) giderleri 4 trilyon 249,7 milyar TL, bütçe gelirleri 3 trilyon 364,2 milyar TL ve bütçe açığı 885,5 milyar TL olarak gerçekleşti. Faiz dışı bütçe açığı ise 160,9 milyar TL oldu. (HMB, Bütçe Gerçekleşmeleri, Mayıs 2025). Bütçe geçen yıl aynı dönemde 691 milyar 312 milyon TL açık vermişti. Böylece bir yılda bütçe açığı %28,1 oranında artmış oldu.

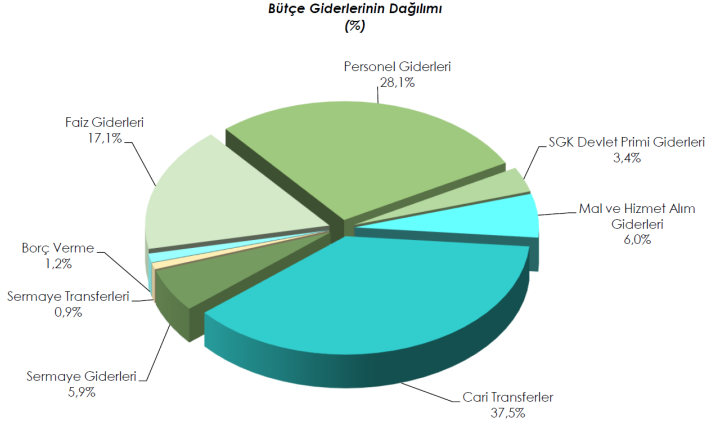
BÜTÇE DENGESİNİN GSYH ORANLARI (%)

Faiz ödemeleri artmaya devam ediyor!

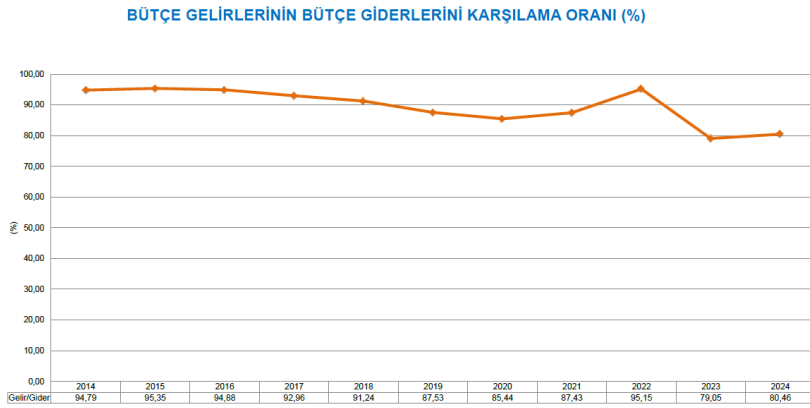
Geçen yılın faiz dışı açığına göre bu yıl daha az faiz dışı açık verilmesi iyi bir gelişme olsa da artık giderek çok daha fazla vergi gelirinin faiz ödemeleri için kullanıldığı görülüyor. Öyle ki bu dönemde mal ve hizmet alımları, sermaye giderleri ve sermaye transferleri gibi üretim artışına yönelik reel harcamaların toplamından (540,5 milyar TL) %34 daha fazla faiz ödemesi yapıldı. Bu da bütçe kaynaklarının büyük ölçüde reel üretimden ziyade faizci rantıyeye aktarıldığını, izlenen yanlış ekonomi politikalarının ve yaratılan siyasi gerginliğin daha fazla bütçe açığına, bunun da yüksek faizlerle borçlanılmasına neden olduğunu gösteriyor. Bu tespiti destekleyen bir başka veri 2025 yılı Ocak-Nisan dönemi bütçe giderlerinin dağılımıdır. Buna göre bu dört aylık dönemde faiz ödemeleri bütçenin %17,1'ine eşittir. Böylece cari transferlerden (%37,5) ve personel ödemele-

rinden (%28,1) sonra faiz ödemeleri üçüncü büyük ödeme olarak karşımıza çıkıyor. Uzun zamandır ilk defa faiz ödemeleri bütçe içinde %15'i aşıyor.

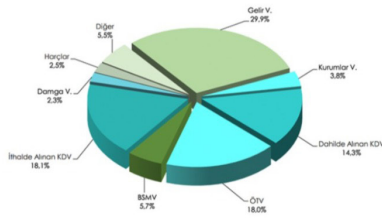
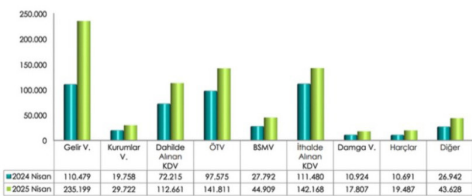
Bütçe nasıl fonlandı?

Aynı dönemde **bütçenin gelirler tarafında**, 3 trilyon 364 milyar 182 milyon TL'lik bir gelir toplandı. Bunun %83,5'i vergi gelirleri, %17,5'i ise vergi dışı gelirlerle karşılandı. Yani vergi dışı gelirlerin toplam MYB gelirleri içindeki payı da %15'in üzerine çıktı. Bu da devletin vergi toplamakta zorlanırken, giderek cezalar gibi vergi dışı gelir tahsilatlarına yöneldiğini gösteriyor.

Aşağıdaki tablo ise vergilerin asıl olarak KDV, ÖTV ve Gelir Vergisi biçiminde emekçilerden alınan vergilerle karşılandığını ortaya koyuyor.

Vergi Gelirlerinin Dağılımı

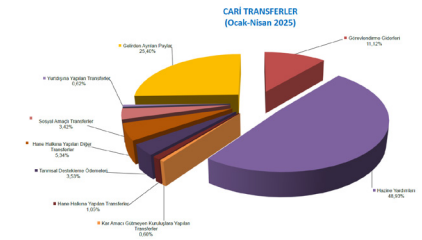

Verginin yükü yine emekçinin sırtında!

Kısaca vergi gelirlerinin %79,5'ini; KDV, ÖTV ve çok büyük bir bölümünün ücretlilerce ödendiği Gelir Vergisi karşılarken, sermaye kesiminin ödediği Kurumlar Vergisinin payı sadece %1,9 oldu. Bu durum da başta ödenen yüksek faizler olmak üzere sermayeye yapılan harcamaların çok büyük bir bölümünün emekçilerin sırtından karşılandığını ve vergi politikasının sermaye lehine işlediğini gösteriyor.

Bütçenin harcamalar tarafında; çeşitli kesimlere yapılan cari transferlerin dağılımı önemli çünkü sermaye kesimine yönelik 5 puan SSK primi

indirimi kapsamında 95,7 milyar TL; görev zararı olarak (kamu iktisadi teşebbüslerine) 146,9 milyar TL; Bireysel Emeklilik Sigortası (BES) devlet katkısı olarak 28,0 milyar TL; Savunma Sanayi Destekleme Fonu'na 53,7 milyar TL ödendi. Buna karşılık emeklilere (ek ödeme olarak) 75,0 milyar TL; hane halkına 16,7 milyar TL ve tarım sektörüne (tarımsal destekleme ödemesi biçiminde) 56,2 milyar TL ödeme yapıldı. (Muhasebat Genel Müdürlüğü, Merkezi Yönetim Mali İstatistikleri Bülteni, Nisan 2025). Yani sermayeye oldukça cömert davranan iktidar emekliler, köylüler ve emekçiler söz konusu olduğunda son derece cimri.

Hazine nakit açığı bütçe açığından üçte bir fazla!

"Hazine Nakit Açığı" Hazine'nin anlık olarak ihtiyaç duyduğu nakdi, dolayısıyla da borçlanma gereğini gösterir. Bu açık son birkaç yıldır tehlikeli bir biçimde artıyor. Örneğin 2024 yılının ilk dört ayında bu açık 807 milyar TL iken, bu yılın ilk dört ayında %34,5 artışla toplam 1 trilyon 85 milyar TL'ye yükseldi.

Ayrıca bu açığın MYB açığından yüksek çıkması da ciddi bir sorun oluşturuyor. Öyle ki Ocak-Nisan 2025 dönemindeki dört aylık açık bütçede 886 milyar TL iken nakit dengesindeki açık 1 trilyon 85 milyar TL oldu. Yani Hazine açığı bütçe açığının %22,4 daha üstünde seyrediyor. Böylece bütçe açığının olduğundan daha düşük gösterildiği görülüyor.

Mayıs ayında Resmî Gazete'de yayınlanan ve Bazı Kanunlar ile 375 Sayılı Kanun Hükmünde Ka-

rarnamede Değişiklik Yapılmasına Dair 7547 Sayılı Kanun'un 7. maddesi ile Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde özel bir fon kurulmuş olması ve bu fon ile Bakanlığın bundan böyle istediği gibi personel harcaması yapabilecek, kredi ve burs verebilecek, danışmanlık hizmeti alabilecek olması bir başka riskli gelişme. Daha da önemlisi, ödenek tutarını aşan gelir gerçekleştirmeleri karşılığında ödenek eklemeye Bakan'ın yetkilendirilmiş olması bazı harcamaların ve gelirlerin bütçe dışına ve dolayısıyla da Meclis denetimi dışına çıkartılacağına bir göstergesi. Bu durum da bütçe şeffaflığını ve Meclis'in bütçe hakkını zedeliyor.

Hazine nakit dengesindeki bu bozulmanın nedenleri sırasıyla; birikmeye başlayan ve önceki yıldan devreden deprem ödenekleri, 2024 yılında tahakkuka bağlanmayan ama gerçekleşen büyük altyapı yatırımlarına yönelik harcamalar (başta Karayolları ve DSİ kaynaklı olmak üzere), KİT görev zararı ve sermaye transferlerinde ertelenen ödemeler, kur farklarının tersine dönmesi, SGK kaynaklı olmak üzere cari transferlerdeki artışlar ve bütçede işlerin hem vergi hem de harcama tarafında iyi gitmemesi olarak sıralanabilir. (H. Hakan Yılmaz, Nakit Dengesi Zorda: Hazine Borçlanma Hedefi tutar mı? Tepav Değerlendirme Notu (Nisan 2025).

Devlet mali krizinden önceki son durak: Aşırı devlet borçlanması

Bütçe ve hazine nakit açığında ki hızlı artış devletin daha fazla borçlanmasına yol açıyor. Çünkü bir yandan ekonomik durgunluk, diğer yandan siyasal iktidarın sermaye kesiminden vergi alma konusundaki isteksizliği, buna karşılık halkın vergi ödeme gücünün sınırlarına yaklaşmış ol-

ması gibi nedenlerden dolayı, bu açıklar vergilerle kapatılamıyor ve sonuçta Hazine bunu daha fazla borçlanarak kapatmaya çalışıyor.

Bu çerçevede Hazine, bu yılın ilk dört ayında net 760,3 milyar TL'lik bir borçlanma yaptı. Bunun %18'i dış borçlanma biçiminde gerçekleştirildi. Oysa geçen yılın aynı aylarındaki net borçlanma 306,6 milyar TL idi. Yani bir yılda borçlanma gereği üç kata yakın arttı.

Devlet Borçlanması

(Milyar TL)

2024 (Ocak-Nisan)	2025 (Ocak-Nisan)	Artış hızı (%)
306,6	760,3	288,4

Borç çevirme oranı %153

Faiz ve borçlarla ilgili bu tehlikeli gidişatı borç çevirme oranlarının gelişiminden de görebilmek mümkün. Geçen yıl ortalama %133,1 olan iç borç çevirme oranı bu yılın ilk dört ayında ortalama %153,1'e yükseldi. Yani Hazine 100 TL'lik bir borcun anapara ve faizini ödeyebilmek için 153 TL borçlanmak zorunda kaldı. (Hazine ve Maliye Bakanlığı)

İç borçlanmanın ortalama maliyeti

	Kuponsuz senetler (Kümülatif yıllık bileşik maliyet, %)	Sabit getirili (Kümülatif yıllık bileşik maliyet, %)	Nakit borçlanma (Yıllık bileşik, %)
Aralık 2024	46,86	36,65	38,61
Nisan 2025	44,40	38,92	39,55

Özetle, ekonomik programa olan güvenin giderek azaldığı ve muhalefete yönelik 19 Mart Operasyonlarıyla politik istikrarsızlık riskinin giderek arttığı bir süreçte bütçe hedeflerine ulaşmak zorlaşırken, hazine nakit açığı beklenenin daha da üstünde gerçekleşecek ve bu durum Hazine'nin daha yüksek maliyetlerden daha fazla borçlanmasıyla sonuçlanacaktır.

Diğer taraftan devlet dış borçlanma tahvillerinin ortalama faizi %7,1'dir. (<https://www.hmb.gov.tr/kamu-finansmani-istatistikleri>). Böylece Türkiye dünyada en yüksek faizlerle dış kredi kullanan ülke olma konumunu sürdürmektedir.

Devlet borç stoku ve borç krizi

Devlet borcu birikmiş borç yani stok borç olarak ele alındığında; brüt borç stoku, 2003 yılının birinci çeyreğinde 275,8 milyar TL iken, darbe girişimi ile politik krizin belirginleştiği 2016 yılının ikinci çeyreğinde bu rakamın 742,8 milyar TL'ye ve 2019 yılının dördüncü çeyreğinde 1.442,1 milyar TL'ye yükseldiği ve 2020 yılının ilk çeyreğinde 1.574,8 milyar TL olduğu görülüyor. 30 Nisan 2025 tarihinde ise bu rakam 10 trilyon 751 milyar TL'ye fırladı. Yani brüt borç stoku son 22 yılda neredeyse 39 kat; son beş yılda ise yaklaşık yedi kat arttı. Mevcut kamu borcunun %55'inin döviz cinsinden olması ise kur dalgalanmaları nedeniyle riski artırıyor.

Devlet Borç Stoku

(Milyar TL)

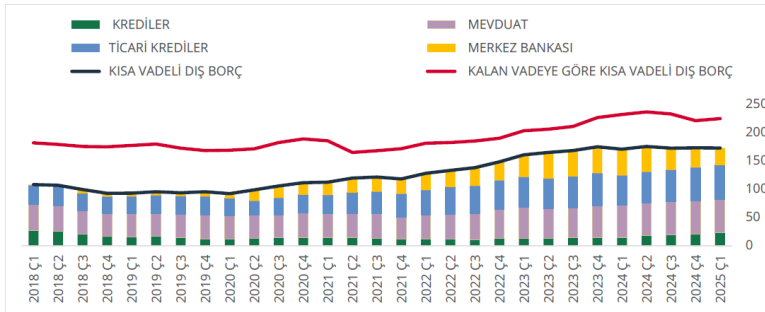
2003	2016/2Ç	2019/4Ç	2020/1Ç	2025 Nisan
275,8	742,8	1,442.1	1,574.8	10.751

Özetle, ülkemizin karşı karşıya bulunduğu çoklu kriz hallerinden biri ve doğrudan devleti etkileyeni devlet maliyesi krizidir. Devlet bütçesi-ni etkileyen sistemik-yapısal sorunlar çözüme kavuşturulmadığı sürece devletin borçlanma ihtiyacı, böylece anapara ve faiz ödemeleri artacak ve borç stokları daha da büyüyecektir. Nitekim 2003 yılında 130 milyar dolar civarında olan toplam dış borçların (o yıldan bu yana yüzlerce milyar dolarlık dış borç servisi yapılmasına rağmen), geçen yılın son çeyreğinde 515 milyar doları aşmış olması bunun en somut göstergelerinden birisidir. (Hazine ve Maliye Bakanlığı)

Devlet borcunun bir krize dönüşme riskini artıran faktörler arasında; borçların içinde döviz cinsinden olan borçların oranının yüksekliği, spot döviz kurunun yüksekliği ve oynaklığı, faiz (sabit/değişken) ve vade yapısı gibi faktörler sayılabilir. Ancak bunların içinde spot döviz kurunda-ki artışlar şok etkisi yaratan en önemli faktör olarak kabul edilmelidir. Çünkü spot döviz kuru artışı hem reel sektör hem de bankacılık sektörü için TL'nin değer kaybetmesiyle, sermayenin dolar cinsinden değerinin düşmesiyle, oynaklığın artmasıyla, risk priminin artmasıyla, kısaca risk göstergelerinin kötüleşmesiyle sonuçlanıyor.

Bu göstergeler açısından bakıldığında borç krizi riskinin sadece kamu sektörü için değil, aynı zamanda özel reel sektör ve bankacılık sektörü için de giderek arttığı kabul edilmelidir. Dolar kurunun 40 TL'ye yaklaşması bunun bir göstergesidir. Kaldı ki mevcut kur, suni bir biçimde, "carry trade" aracılığıyla sermaye girişlerini sürdürebilmek için baskı altında tutuluyor. Sonuçta hem kamunun hem de özel sektörün durdukları yerde TL karşılığı olarak döviz borçları artıyor.

Grafik 1: Kısa Vadeli Dış Borç Stoku (Milyar ABD Doları)

Üstelik bu durum Merkez Bankası'nın swap hariç net döviz rezervlerinin (2 Mayıs haftası itibarıyla) 13,8 milyar dolara kadar gerilediği bir dönemde gerçekleşiyor. Ayrıca 1 yıl veya daha az kalmış borçları gösteren kalan vadeye göre kısa vadeli dış borç stokunun 224,8 milyar dolar gibi azımsanamayacak bir düzeyde olması (Merkez Bankası) ülkenin dış borçlarının ödenemeyecek bir duruma gelmesiyle sonuçlanabilir. Böyle bir durumda iktidarın moratoryum (dış borçların tamamının ya da bir kısmının ödenemeyeceğinin resmen açıklanması) ilan etmekten, iç borçlar için de bu borçların reel değerini düşürecek olan monetizasyona (Merkez Bankası'nın karşılıksız para basması) başvurmaktan başka bir çaresi kalmayabilir.

Sonuç olarak, Türkiye ekonomisinin sorunları sadece ekonomik durgunluk, işsizlik ve yüksek enflasyon gibi sorunlarla ya da döviz açığı, yüksek kur, batık krediler gibi finansal sorunlarla sınırlı değil. Devlet maliyesi alanında da ciddi sorunların ortaya çıkması söz konusudur. Bir başka anlatımla; ekonomik durgunluk sürerken, devlet mali krizi ve borç krizlerinin de pusuda beklediği ileri sürülebilir.

Bunlara bir de piyasaya göre daha ucuz faizlerle kredi ve düşük kurdan döviz sattıkları için zarar eden devlet bankalarının zararı, bir türlü dü-

şürülemeyen ve çok büyük bir kısmı halkın refahı ile ilgili olmayan lüks devlet harcamaları, aşırı askeri harcamalar ve diğer güvenlik harcamaları ve Kamu Özel İş birliği yöntemi altında yapılan büyük alt yapı projelerinin bütçeye getirdiği yükler de dâhil edildiğinde ekonomideki çöküş daha da belirginleşiyor.

Böylece devlet maliyesindeki bu olumsuz gelişmelerin sonucunda **ilk olarak**, özel ekonominin yanı sıra kamu sektörünün de artık kriz potasına girmiş olduğu ve bunun önümüzdeki süreçte sırasıyla; Bütçe açığı, hazine nakit açığı, kamu borçlanması ve faiz ödemeleri önlenemez bir biçimde artış gösterdiğinde bir devlet mali krizi ve borç kriziyle kendini ortaya koyabileceği ve böyle bir krizin devleti borç yoluyla asıl fonlayanın bankacılık sistemi olmasından ötürü, olası bir bankacılık krizini de tetikleyebileceği söylenebilir.

İkinci olarak, artan devlet borçlanması aracılığıyla hızlı bir servet zenginleşmesi ve aynı zamanda kitlesel bir yoksullaşma yaşanıyor.

Üçüncü olarak, devlet borçlanmasındaki bu hızlı artış ödenen yüksek faizler yüzünden finans kapitalin daha da zenginleşmesine ve servetin belli ellerde birikerek servet ve gelir bölüşüm eşitsizliğinin daha da artmasına neden olurken, aynı zamanda kur artışları ve piyasaya düşük fiyattan döviz satılması gibi nedenlerle çok ciddi bir kamu zararına da yol açıyor.

Bu konuda halktan yana, aynı zamanda da hem iktisadi olarak etkin hem de adil biçimde yapılacak ilk müdahale; çok zenginlerden servet vergisi alınarak, kârların daha yüksek oranda vergilendirilerek ve sermayeye sunulan trilyonlarca TL'lik vergi muafiyeti, istisnası ve indirimlerine ve verimsiz kamu harcamalarına son verilerek bütçe açıklarının azaltılmasıdır.

İşsizlik Nasıl Düşüyor?

İşgücü İstatistiklerinde 1. Çeyrek: İstihdam Düşüyor!

TÜİK tarafından 2025 yılının Ocak-Mart aylarını kapsayan 1. çeyrek işgücü istatistiklerine göre işsizlik ve istihdam aynı anda düştü. Bu iki olgunun aynı anda gerçekleşmesinin temel nedenleri arasında kayıt dışı çalışmada artış, emekli sayısında artış ve özellikle tarımda çalışan kadınların sayısında azalış gösterilir. Ancak bir başka neden ise iş bulmaktan ümidini kesen işsizlerin işsizlik istatistiklerinde yer almamasıdır.

Türkiye’de çalışabilir 66 milyon nüfusun 22,3 milyonu kayıtlı ve tam zamanlı çalışırken TÜİK’in dar tanımlı işsizlik oranı (%8,2) ile geniş tanımlı işsizlik (%28) arasındaki fark 20 puana yaklaşmış durumda.

İşsizlik Oranı (Dar) (I. Çeyrek: Ocak-Mart)	%8,2
İşsizlik Oranı (Kadın) (I. Çeyrek: Ocak-Mart)	%11,2
İşsizlik Oranı (Erkek) (I. Çeyrek: Ocak-Mart)	%6,6
İstihdam Oranı (I. Çeyrek: Ocak-Mart)	%48,9
İstihdam Oranı (Kadın) (I. Çeyrek: Ocak-Mart)	%31,9
İstihdam Oranı (Erkek) (I. Çeyrek: Ocak-Mart)	%66,3
Genç Nüfusta İşsizlik Oranı (I. Çeyrek: Ocak-Mart)	%15,0
İşsizlik Oranı (Dar) (Mart ayı)	%7,9
İşsizlik Oranı (Kadın) (Mart ayı)	%10,6
İşsizlik Oranı (Erkek) (Mart ayı)	%6,5
İstihdam Oranı (Mart ayı)	%49,2
İstihdam Oranı (Kadın) (Mart ayı)	%31,9
İstihdam Oranı (Erkek) (Mart ayı)	%66,9

(<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-I.-Ceyrek:-Ocak-Mart,-2025-54069>)

(<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Mart-2025-54061>)

Gençlik Bayramında Gençlerin Durumu: Ne Eğitimde Ne İstihdamdayız!

Türkiye ne eğitimde ne istihdamdaki 15-29 yaş arası gençlerin oranında Avrupa ülkeleri arasında başı çekmeye devam ediyor. Gençlerin %26,4’ü; diğer bir deyişle her dört gençten biri ne eğitimde ne de istihdamda yer alıyor. (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-I.-Ceyrek:-Ocak-Mart,-2025-54069>). Bu oran AB ülkelerinde ortalama %11. (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/edat_lfse_20/default/table?lang=en).

Söz konusu kadınlar olduğunda tablo daha karanlık!

TÜİK tarafından hazırlanan “İstatistiklerle Kadın 2024” bültenine göre, kadınlarda ortalama eğitim süresi 8,6 yıl (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2024-54076>). Zorunlu eğitimin 8 yıl olduğu göz önüne alındığında, Türkiye’de kadınlar genel olarak zorunlu eğitim süresinin sonunda eğitim hayatından ayrılıyor.

Diğer yandan eğitim düzeyi arttıkça işgücüne katılım oranının da arttığı görülüyor:

- Okur-yazar olmayan kadınların %13,8’i

- Lise altı eğitilmiş olan kadınların %26,8’i

- Lise mezunu olan kadınların %37,4’ü

- Mesleki veya teknik lise mezunu olan kadınların %45’i

- Yükseköğretim mezunu olan kadınların %68,9’u işgücüne katılıyor.

Kadınların istihdama katılımının en düşük olduğu bölge ise Mardin, Batman, Şırnak, Siirt bölgesi.

Kadın ve erkek istihdamı açısından bakıldığında, kadınların istihdam oranının (%35,8), erkeklerin istihdam oranının (%71,2) yarısından az olduğu ortaya çıkıyor. Dahası istihdamdaki kadınların %16,1’i yarı zamanlı çalışıyor.

Bültendeki bir diğer önemli bulgu ise cinsiyetler arası ücret farkı. Kadınların istihdam oranı eğitim düzeyine koşut olarak artarken kadın ve erkek arasındaki ücret farkı da eğitim düzeyi arttıkça açılıyor. Yükseköğretim mezunu bir kadın, aynı eğitim düzeyindeki bir erkekten ortalama olarak %17,4 daha az gelir elde ediyor.

Yine TÜİK tarafından hesaplanan istihdam oranlarında 2025 yılı mart ayı itibarıyla kadınların istihdam oranı %31,9 oldu. Bu oran, erkeklerin istihdam oranının yarısından az. Diğer yandan dar tanımlı kadın işsizliği oranı %10,6 iken geniş tanımlı kadın işsizliği oranı %38,2’ye ulaşmış durumda.

(<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Mart-2025-54061>)

Türkiye’de Lüks Tüketimin Önlenelemeyen Yükselişi

Türkiye’de tüketim malları ithalatının toplam ithalat içindeki payı ciddi şekilde artmaya devam ediyor. Bu yükseliş, ekonomideki dengesizliğin dikkat çeken önemli noktalarından biri haline geldi. Nitekim son beş yılda tüketim mallarının toplam ithalat içindeki payı %24’ten %55’e çıktı yani iki katından daha fazla arttı. Bu durum sadece ithalattaki dengesizliğe ve üretimdeki daralmaya değil, aynı zamanda giderek derinleşen sosyal eşitsizliklere ve yoksulluğa da işaret ediyor.

Dış Ticaret İstatistikleri 2020-2025

	2020	2021	2022	2023	2024	12 Ay Birikimli Şubat 2025	İlk 2 Ay 2024	2025
Dış Ticaret Dengesi	-49,9	-46,2	-109,5	-106,3	-82,2	-84,9	-13,0	-15,7
İhracat	169,6	225,2	254,2	255,6	261,8	262,7	41,1	41,9
İthalat	219,5	271,4	363,7	362,0	344,0	347,6	54,0	57,6
İthalat	219,5	271,4	363,7	362,0	344,0	347,6	54,0	57,6
İthalat (Yatırım Malları)	31,8	35,9	40,5	52,7	50,6	49,8	8,1	7,2
İthalat (Ara Malları)	163,0	210,1	292,4	261,3	238,3	242,0	38,3	42,1
Ara Malları İthalatı (altın hariç)	137,8	204,6	272,0	231,3	221,2	223,4	36,2	38,5
Ara Malları İthalatı (altın ve enerji hariç)	108,9	154,0	175,4	162,2	155,6	157,3	23,9	25,6
İthalat (Tüketim Malları)	24,1	24,9	30,5	47,6	54,5	55,1	7,6	8,2
Mücevherat İthalatı	1,4	1,6	3,0	3,9	7,8	7,6	0,8	0,6
Tüketim Mali İthalatı (mücevherat hariç)	22,7	23,4	27,5	43,7	46,7	47,5	6,8	7,7

(Kaynak: Akbank Ekonomik Araştırmalar, Şubat 2025)

Ülkelere göre İsviçre’nin Saat İhracatı-2024

Ülkeler	2024 (100 milyon İsviçre Frangı)	2023 (100 milyon İsviçre Frangı)	2022 (100 milyon İsviçre Frangı)	2024/2023 Değişim	2024/2022 Değişim
ABD	4026	3813,5	3579,2	+5.6%	+12.5%
Çin	1902,2	2581,1	2390,1	-26.3%	-20.4%
Japonya	1827,4	1665	1568,5	+9.7%	+16.5%
Hong Kong	1754,7	2186,4	1761,3	-19.7%	-0.4%
Birleşik Krallık	1600,7	1635,1	1497,1	-2.1%	+6.9%
Singapur	1507	1523,2	1472,8	-1.1%	+2.3%
Almanya	1214,6	1256,9	1189,1	-3.4%	+2.1%
Fransa	1200	1170,4	1081	+2.5%	+11.0%
Birleşik Arap Emirlikleri	1135,9	1129,2	1005,8	+0.6%	+12.9%
İtalya	971,5	987,3	897,9	-1.6%	+8.2%
Güney Kore	715,4	648,2	702,6	+10.4%	+1.8%
İspanya	442,4	420,5	402,9	+5.2%	+9.8%
Tayvan	376,8	361,1	338,1	+4.4%	+11.4%
Avustralya	373,3	376,9	323	-0.9%	+15.6%
Meksika	312,6	268,5	228,9	+16.4%	+36.5%
Hollanda	305,6	311,9	302,2	-2.0%	+1.1%
Suudi Arabistan	296,2	325,3	320,4	-9.0%	-7.6%
Kanada	273,5	276,2	243,6	-1.0%	+12.3%
Türkiye	265,5	259,3	222,3	+2.4%	+19.5%
Hindistan	250,1	196	170,4	+27.6%	+46.7%
Katar	249	244,2	266,2	+2.0%	-6.4%
Tayland	243,8	307,9	257,9	-20.8%	-5.5%
Avusturya	204,6	184,1	171,2	+11.1%	+19.5%
İrlanda	179,6	177,9	136,4	+1.0%	+31.7%
Kuveyt	184,8	162,2	153,4	+9.0%	+15.2%
Belçika	180,8	168	124,7	+7.6%	+19.1%
Bahreyn	113,3	132,9	135,1	-14.7%	-16.1%
Yunanistan	108,2	108,2	117,2	-7.2%	-7.4%
Portekiz	100,7	107	105,4	-6.3%	-5.2%
İsrail	84,9	81	81,6	+4.7%	+4.0%

(Kaynak: Federation of the Swiss Watch Industry FH, Ocak 2025)

Dış Ticaret Verileri (Milyon Dolar)

Dış Ticaret		İhracat	İthalat	Dış Ticaret Hacmi	Dış Ticaret Dengesi	İhr./ İth. (%)
Nisan	2024	19.293	29.184	48.476	-9.891	66,1
	2025	20.924	32.961	53.885	-12.038	63,5
	Değişim %	8,5	12,9	11,2	21,7	.
Ocak-Nisan	2024	83.035	113.182	196.216	-30.147	73,4
	2025	86.247	120.773	207.019	-34.526	71,4
	Değişim %	3,9	6,7	5,5	14,5	.
Son 12 Ay Yıllıklandırılmış	05.2023-04.2024	257.952	350.904	608.855	-92.952	73,5
	05.2024-04.2025	265.012	351.604	616.616	-86.592	75,4
	Değişim %	2,7	0,2	1,3	-6,8	.

(Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, Nisan 2025)

Bu ciddi artışta dikkat çeken bir gelişme mücevherat ithalatının hızlı yükselişi. 2020 yılında 1,4 milyar dolar olan mücevherat ithalatının 2024 yılında 6,6 milyar dolara yükselmesi, gelir dağılımındaki eşitsizlikleri ve yüksek gelir gruplarının lüks tüketime yöneldiğini ve aynı zamanda kara para aklama faaliyetlerinin artmakta olduğunu da gözler önüne seriyor. Türkiye, 2022-2024 yılları arasında toplam 821 milyon dolar değerinde lüks saat ithalatı gerçekleştirdi. Bu rakam, bir yandan ülkenin sınırlı döviz kaynaklarının nasıl kullanıldığını sorgulatırken, diğer yandan yolsuzluk ve kara para aklama şüphesini de gündeme getiriyor. Lüks saatler; küçük boyutları, yüksek ikinci el değeri ve zayıf denetim mekanizmaları ile son yıllarda yasa dışı para hareketlerini gizlemek için tercih edilen araçlardan biri haline gelmiş durumda.

2025 yılının nisan ayına bakıldığında, geçen yılın aynı ayına göre genel ihracat artırmış olsa da, genel ithalatın bundan daha hızlı arttığı görülüyor. Ticaret Bakanlığı verilerine göre; 2025 yılı nisan ayında geçen yılın aynı ayına nazaran; ihracat %8,5 oranında artışla 20 milyar 924 milyon dolar, ithalat ise %12,9 oranında artışla 32 milyar 961 milyon dolar oldu. Bu da ülkenin dış piyasalarda sorun yaşarken, ithalata olan bağımlılığının sürdüğünü gösteriyor.

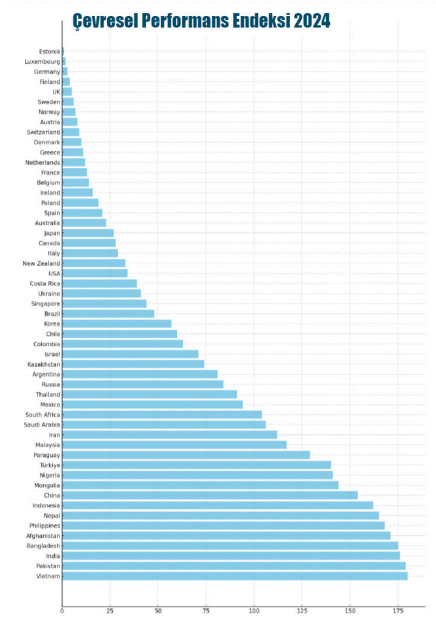
Bu verilerden yola çıkılarak, tüketim kültüründeki yönelimlerin yanı sıra, Türkiye ekonomisinin yatırım ve üretim-

den ziyade tüketim odaklı bir ithalat modelini benimsediği ileri sürülebilir. Yüksek gelir gruplarını önceliklendiren bu yapı, sosyal ve ekonomik dengeyi sarsıldığını net bir şekilde ortaya koyuyor. Bu kadar çok tüketip aynı ölçüde üretmemek ülkemizin büyük yapısal sorunlarından biri olmaya devam ediyor. Oysa ki, önceden ithalat denince akla enerji, endüstriyel makineler ve diğer yatırım malları gibi temel girdiler gelirdi. Ama bugün durum oldukça farklı. Artık ithalatın önemli bir kısmını, akıllı telefonlar, yabancı markalı otomobiller, premium giyim ürünleri ve kozmetik gibi lüks tüketim ürünleri oluşturuyor. Yani toplum olarak üretmeden tüketmeyi, alışkanlık haline getirmiş durumdayız.

Lüks Tüketimin Çevresel Bedeli!

Lüks tüketimin bedelini hepimiz ödüyoruz. Tüketim malları ithalatının hızlı artışı çevresel problemleri de artırıyor. 2025 yılı itibariyle tüketim malları ithalatının toplam ithalat içindeki payı rekor düzeye ulaşırken, bu durumun çevreye olan maliyeti de gözle görülür oluyor. Hem dış ticaret açığı genişliyor hem de Türkiye çevresel sürdürülebilirlik açısından dünyanın en kötü performans gösteren ülkelerinden biri haline geliyor.

Bu durumu gösteren 2024 Çevresel Performans Endeksine göre Türkiye, 180 ülke arasında 140. sıradada yer alıyor. Böylece, çevreye dair olumlu söylemler uygulamada karşılık bulamıyor. Çünkü, lüks tüketim mallarının büyük bölümü uzun mesafelerden, deniz ve kara taşımacılığıyla ülkemize ulaşıyor. Lojistik zinciri, karbon ayak izini büyütürken, ambalaj

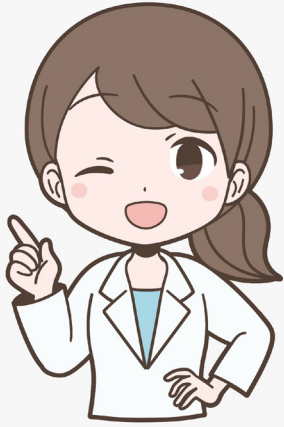

atıkları ve elektronik atıklar çöp haline geliyor.

Lüks Tüketim Sınıfsal Ama Doğa Ortak!

Lüks tüketim ürünleri yalnızca belirli bir gelir grubu tarafından elde edilip kullanılabiliyor. Ancak, lüks tüketimin bedelini hepimiz ödüyoruz. Çünkü lüks tüketim sınıfsal ama doğamız ortak. Böylece dış kaynaklara bağımlı hale gelmemiz yetmezmiş gibi ekolojik bağımsızlığımız da tehdit altında. Tüketime dayalı büyüme modeli bizi doğamıza karşı da borçlandırıyor.

Sonuçta, şunu net bir şekilde görebiliyoruz: Kontrolsüz lüks tüketim aynı zamanda, ekolojik bir adaletsizlik sorunudur. Gösterişli yaşam hevesinin bedelini doğamız ve geleceğimiz ödememeli. Gerçek refah lüks ile değil, çevresel sorumluluklarımızı ne kadar yerine getirdiğimiz ile ölçülmelidir. Sınıfsal ayrıcalıkları bir yana bırakıp gezegenimiz ile kurduğumuz ilişkiyi yeniden inşa etmeliyiz.

Bilgine'ye soruldu:

Devlet Mali Krizi

Kapitalist devletin kabaca birbiriyle çatışan iki işlevi mevcut: "Sermaye birikimini sağlamak" ve "bunu toplum nezdinde meşrulaştırmak". Yani devlet bir yandan özel sermaye birikimini kârlı kılacak koşulları yaratmalı, diğer yandan da toplumsal uyumu sağlamalıdır. Öte yandan pratikte, birbiriyle uzlaşmaz çelişki içinde olan sosyal sınıfların çıkarlarını yansıtan bu iki işlev devletin bir mali krize girmesiyle sonuçlanır. Şöyle ki; kapitalist devlet sermayenin karşılaştığı maliyetleri sosyalleştirirken, kârların özeldede kalmasını sağlar. Böylece kârlı bir sermaye birikimini oluşturmaya dönük olarak yapılan devlet harcamaları, devlet destekleri sürerken, bunları finanse etmesi beklenen vergiler yeterince artırılmaz. Çünkü sermaye sınıfı vergi vermeye yanaşmaz. Halkın vergi ödeme gücününse bir üst sınırı mevcuttur. Bunun sonucunda devlet gelirleri ile devlet harcamaları arasında yapısal bir açık oluşur. Bu da mali bir krize neden olur (James O'Connor).

Sermaye giderleri, bütçe kanunları ile belirlenmiş asgari değeri aşan ve normal ömrü bir yıldan daha uzun olan mal ve hizmet alımlarını; sermaye transferleri ise bina ve diğer inşaat işleri, ulaşım araçları, makineler, demirbaşlar gibi sermaye nitelikli harcamaların finansmanı amacıyla kişi ve kurumlara yapılan karşılıksız ödemeleri kapsar.

İç Borçlanma, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yurt içinde ihraç olunan devlet iç borçlanma senetleri, Hazinesinin geçici nakit ihtiyacını karşılamak için yurt içi piyasalardan yaptığı borçlanmalar ve senede bağlı olup olmadığına bakılmaksızın bakanlık tarafından üstlenilen her türlü malî yükümlülükleri ifade eder.

İç Borç Servisi, devlet iç borcundan doğan anapara ve faiz ödemeleri ile bu borçlara ilişkin iskonto giderleri ile ücret ve diğer ödemeleri anlatır.

İç Borç Çevirme Oranı, ilgili dönemde iç borçlanmanın, iç borç ödemelerine bölünmesiyle elde edilen orandır.

Türkiye’de İnsanlar Neden Mutsuz?

Giderek kötüleşen bir dünyada yaşasak da mutluluk arayışı insanlığın birkaç değişmezinden biri olmaya devam ediyor. Ancak bu kavramın özünü yakalamak basit bir iş değil çünkü mutluluk hem ölçülebilir kriterlere hem de kişisel algılara bağlı. Keza bunların her ikisi birlikte toplumsal refahın salt ekonomik rakamların ötesinde daha derinlikli bir şekilde anlaşılmasını sağlıyor.

Dünya Mutluluk Raporu 2025

Her yıl Birleşmiş Milletler Örgütü tarafından Dünya Mutluluk Raporu adlı bir rapor yayınlanıyor. (World Happiness Report 2025, University of Oxford: Wellbeing Research Centre)

Bu yılın mart ayında yayınlanan 2025 Dünya Mutluluk Raporu, yaşam değerlendirmeleri, sosyal destek, seçim özgürlüğü, kişi başına GSYH ve ek refah göstergelerine dayalı olarak küresel memnuniyeti ölçmeye çalışıyor. Bu raporda yer alan endekste (2022-2024) yıllarını kapsayan son üç yılda dünyadaki en mutlu ve en mutsuz ülkeler toplam 147 ülke arasında sıralanıyor.

Her ülkenin Dünya Mutluluk Raporu'ndaki puanı, bu üç yıllık dönemdeki (2022-2024) yaşam kalitesine ilişkin değerlendirmelerinin ortalamasını yansıtıyor ve ülkeleri en yüksek mutluluk düzeyinden en düşüğe doğru sıralıyor.

Ekonomi, psikoloji, sosyoloji ve diğer alanlardan uzmanlar daha sonra “kişi başı GSYH”, “sağlıklı yaşam beklentisi”, “güvenilecek birisine sahip olma”, “özgürlük duygusu”, “cömertlik” ve “yolsuzluk algısı” gibi faktörleri kullanarak ülkeler arasındaki ve zaman içinde aynı ülkedeki farklılıkları analiz ediyor. Bu faktörler ülkeler arasındaki farklılıkları açıklamaya yardımcı olurken, sıralamaların kendisi yalnızca insanların kendi yaşamlarını değerlendirmeleri istendiğinde verdikleri cevaplara dayanıyor. Dünya Mutluluk Haritası bu çalışmadan türetilmiş bir harita.

Mutluluk sıralamasında ilk üç sırada Finlandiya, Danimarka ve İzlanda yer alıyor.

Yemeğini paylaşmak mutlu ediyor!

Bu yılki rapor bizi “sağlık” ve “zenginlik” gibi geleneksel belirleyicilerin ötesine bakmaya yönlendiriyor. Mutlu olmada yemeğini paylaşmanın ve başkalarına güvenmenin beklenenden daha da güçlü bir refah belirleyicisi olduğu ortaya çıkıyor. Raporda sosyal izolasyon ve siyasi kutuplaşmanın yaşandığı bu çağda insanları yeniden bir sofraya etrafında toplamanın yollarının bulunmasının gerekliliğine işaret ediliyor.

Bu çerçevede, “yemeğini başkalarıyla paylaşmanın” tüm bölgelerde mutluluk ve refahla güçlü bir bağının olduğu görülüyor. Bu bağlamda mutluluk endeksinde diğer gelişkin ülkelere nazaran aşağılarda kalan Amerika Birleşik Devletleri’nde tek başına yemek yiyenlerin sayısının son 20 yılda %53 artması tesadüf değil. Keza “hane halkı büyüklüğünün” mutlulukla bağlantılı olduğu anlaşıyor. Öyle ki birlikte yaşayan dört-beş kişi Meksika ve Avrupa’da en yüksek mutluluk seviyelerine sahip. Buna karşılık Avrupa’da birçok insan tek başına yaşıyor. 2023 yılında, dünya genelindeki genç yetişkinlerin %19’u sosyal destek için güvenebilecekleri kimsenin olmadığını bildiriyor. Bu oran 2006 yılına kıyasla %39’luk bir artış anlamına geliyor. ABD’de ve Avrupa’nın bazı bölgelerinde azalan mutluluk ve sosyal güven, siyasi kutuplaşmanın ve otoriterleşmenin artışı ve yönünü açıklayabilecek bir bulgu haline geliyor.

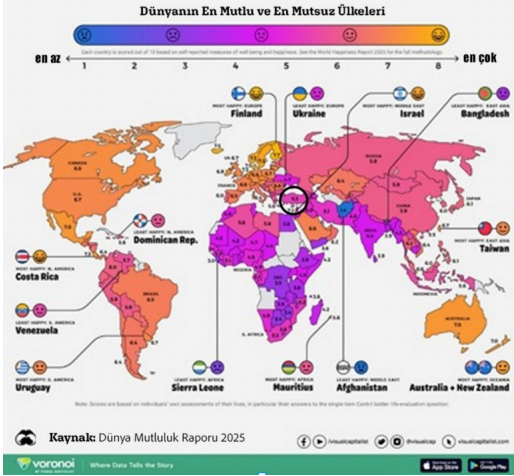
Mutluluk sıralamasında 94. sıradayız!

Her ne kadar TÜİK’e göre, 2024 yılında Türkiye’de 18 yaş ve üzeri yaştaki bireylerin %49,6’sı mutlu (2023’te %52,7 imiş), buna karşılık %14,5’i mutsuz ise de (2023 yılında %13,7 imiş), (TÜİK, Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2024, 17 Şubat 2025), bu durum sadece TÜİK’in ülkeye hala pembe gözlüklerle baktığını göstermekten başka bir anlama gelmiyor.

Çünkü özellikle de 1990’lardan bu yana küresel ekonomiyi yöneten neo-liberal kapitalizmin temel özelliklerinden biri eşitsizlikleri derinleştirmek ve genişletmek

Dünya Mutluluk Haritası 2025

Gallup Dünya Anketi, her ülkedeki katılımcılardan mevcut yaşamlarını 0 ile 10 arasında bir ölçekle değerlendirmelerini ister ve sonuçları en yüksekten en düşüğe doğru sıralar.

oldu. Çoğunluğu zor durumda bırakan kırken küçük bir azınlığı ahlaksızca zenginleştirdi. İşçiler, emekçiler, kadınlar ve yerli halklar, farklı etnisiteler, farklı cinsel kimliklere sahip insanlar bu eşitsizliklerden olumsuz bir şekilde etkilendiler. Kıtık ve asırı yoksulluğun artmaya devam ettiği bir durumda, devletlerin özelleştirmeler yoluyla geri çekilmesi yoksulluk ve eşitsizlik kısır döngüsünü daha da besledi. Tüm bunların hepsi Türkiye’de çok daha keskin bir biçimde gerçekleşti. Sadece 2013 Gezi Ayaklanması değil, 19 Mart sonrasında gençlerin başını çektiği kitlesel protestolar özellikle de gençlerin mutlu olmadığını ortaya koydu.

Nitekim Dünya Mutluluk Raporuna göre, neo-liberalizmi siyasal İslamcı bir bileşenle birlikte yaşayan Türkiye bu yılki endekste (10 üzerinden 5,3 puan ile), mutluluk genel sıralamasında 147 ülke arasında ancak 94. sırada kendine yer bulabildi.

Emekçi sınıflar ve diğer ezilenler mutsuz

Kuşkusuz günümüzde herkesin mutsuz ya da herkesin mutlu olduğu bir toplum ya da bir dünya mevcut değil. Yani aynı anda bir ülkede her ikisi de mevcut. Bu kapitalizmin ürettiği bir durum. Yani mutluluk sadece görece bir kavram değil, aynı zamanda içinde yaşadığımız düzende başta sınıfsal eşitsizlikler olmak üzere, her türden eşitsizlikler üretiliyor. Bu eşitsizlikler kendini gelir ve servet eşitsizliği, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, halklar ve kimlikler arasındaki eşitsizlikler biçiminde gösteriyor.

Türkiye’deki en alttakilerin yani en mutsuzların kimler olduğunu tahmin edebiliriz. En mutsuzların, milli gelirden ancak üçte birin altında pay alabilen ve çok büyük bir kısmı açlık sınırının altında kalan bir asgari ücret karşılığında haftada 48 saatten fazla çalışan 10 milyona yakın asgari ücretli işçi ve çok büyük bir kısmı açlık sınırının altında gelir elde edebilen 16 milyona yakın emeklinin olması sürpriz değil.

Bunlara bir de artık ekip biçemediği için iyice yoksullaşan köylüleri, küçük üreticileri, küçük esnafı, şiddete uğratılan kadınları, iş bulamayan üniversite mezunu gençleri, okulunda günde bir öğün dahi ücretsiz yemek yiyemeyen okul çocuklarını, çocuk işçileri ve ötekileştirilen diğer kimliklere ve inançlara sahip yurttaşlarımızı ekleyebiliriz. Kısaca BM’nin Mutluluk Endeksi bizim mutsuzluğumuzun tescili oldu.

TEZ-KOOP-İŞ SENDİKASI

Türkiye Ticaret, Kooperatif, Eğitim, Büro ve Güzel Sanatlar İşçileri Sendikası

Tez-Koop-İş Sendikası Genel Merkezi - Mebusevleri, İller Caddesi No:7 06580 Tandoğan-Ankara

Tel: 0312 213 3444 Faks: 0312 213 3430